Skolinspektionen

Beslut

2011-03-21

Dnr 43-2010:5173

Skolbeslut för grundskola

efter tillsyn av Hammarskolan
i Östhammars kommun

Rektorn vid Hammarskolan

Skolgatan 11

747 41 Gimo

Östhammars kommun

Box 66

742 21 Östhammar

Tillsyn i Hammarskolan

Grundskola 2-5

Helhetsbedömning och beslut

Skolinspektionens tillsyn fokuserar på sådana faktorer som har betydelse för en god lärandemiljö och för elevernas möjligheter att uppnå kunskapsmålen. Granskningen avser inte att ge en heltäckande bild av tillståndet i skolan. Istället har en bedömning gjorts av i vilken utsträckning skolan, vid det aktuella granskningstillfället, avviker från de krav och förväntningar som uttrycks i skollag, läroplaner och övriga författningar som rör skolväsendet, inom de granskade områdena. Beskrivningarna och bedömningarna i detta beslut grundas på de dokument som Hammarskolan och Östhammars kommun skickat in, de verksamhetsredogörelser de lämnat samt på de iakttagelser och intervjuer som genomförts vid besök i verksamheten.

I Hammarskolan bedömdes alla elever uppnå målen för årskurs 5 i alla ämnen utom i ämnet matematik år 2010. I matematik uppnådde 94 procent av eleverna kursplanernas mål.

Rektorn har vetskap om måluppfyllelsen 2010 och följer upp kunskapsutvecklingen på individnivå tillsammans med lärarna. Men rektorn har inte följt upp, utvärderat och analyserat måluppfyllelse och resultat på skolnivå. Rektorn har heller inte i tillräcklig utsträckning inhämtat kunskap om hur undervisningen bedrivs på skolan. Det innebär att utvecklingen av kvaliteten på utbildningen kan bli lidande.

För att utveckla kvaliteten i undervisningen krävs att utbildningsmålen ständigt prövas, att måluppfyllelse och resultat följs upp och utvärderas och att nya arbetsmetoder ständigt prövas och utvecklas. Istället för att se till undervisningskvalitet, hänvisar Hammarskolans rektor bland annat till elevunderlaget vid diskussioner om resultat och måluppfyllelse. Rektorn har bedrivit viss kompetensutveckling på skolan. Bland annat har lärarna vidareutbildats i läsutveckling och ”Röda tråden” i matematik.

Hammarskolans rektor har utarbetat en plan mot kränkande behandling, kallad Likabehandlingsplan. Eleverna känner till den men har inte deltagit när skolan arbetat fram den. Planen bygger inte på aktuella förhållanden och behov på skolan och beskriver därför inte åtgärder som är relevanta för just denna skola.

I Hammarskolan finns lärare som saknar utbildning för undervisning som de bedriver. I exempelvis svenska som andraspråk och hem- och konsumentkunskap bedrivs undervisning av lärare som saknar utbildning i dessa ämnen.

Skolinspektionen har i tillsynen av Hammarskolan identifierat följande brister som ska åtgärdas

- All pedagogisk personal på Hammarskolan har inte utbildning för den undervisning de i huvudsak bedriver (2 kap. 3-4§ § 1985 års skollag).
- Rektorn ser inte till att lärarnas arbete med att ge eleven och elevens vårdnadshavare fortlöpande information om elevens kunskapsutveckling och sociala utveckling uppfyller författningarnas krav när det gäller de individuella utvecklingsplanerna (7 kap. 2 § grundskoleförordningen, Lpo 94, 2.7 Bedömning och betyg).
- Rektorn inhämtar inte kunskap om och följer inte upp lärarnas undervisning i tillräckligt hög grad (2 kap. 2 § första stycket 1985 års skollag, Lpo 94, 2.8 Rektors ansvar).
- Rektorn tar inte tillräckligt ansvar för att skolans resultat utvärderas regelbundet och använder inte detta underlag för att nå de nationella målen (2 kap. 2 § 1985 års skollag, Lpo 94, 1 Den enskilda skolans utveckling Lpo 94, 2.8 Rektors ansvar).
- Rektorn ser inte till att undervisningen alltid utgår från och omfattar kursplanernas krav i samtliga ämnen (Lpo 94, 2 Mål och riktlinjer).
- Rektorn ser inte till att alla lärare ger eleverna möjlighet att formulera och pröva antaganden, lösa problem, argumenterar och kritiskt granska och värdera påståenden (Lpo 94, 2 Mål och riktlinjer, 2.2 Kunskaper, Mål att sträva mot).

- Eleverna ges inte tillräckligt med möjligheter att öka sitt inflytande över utbildningens utformning utifrån stigande ålder och mognad (4 kap. 2 § 1985 års skollag, Lpo 94, Elevernas ansvar och inflytande, 2.3 Elevernas ansvar och inflytande, Riktlinjer).
- Ordningsreglerna är inte förankrade och anpassas inte efter skolans förhållanden. Alla lärare tar inte heller ansvar för att de regler som är fastställda för skolan följs (6 kap. 8 b § grundskoleförordningen, Lpo 94, 2.1 Normer och värden, Riktlinjer).
- Rektorn ser inte till att det i skolan bedrivs ett målinriktat arbete för att förebygga och förhindra kränkande behandling och att detta dokumenteras i en plan mot kränkande behandling (14 a kap. 8 § 1985 års skollag, 2 § förordningen om barns och elevers deltagande i arbetet med planer mot diskriminering och kränkande behandling).
- Rektorn ser inte till att alla elever erbjuds det garanterade antalet undervisningstimmar (4 kap. 3 a § första stycket första meningen 1985 års skollag, 1 kap. 2 § första stycket grundskoleförordningen).
- Skolan erbjuder inte eleverna modersmålsundervisning i enlighet med författningarnas krav (2 kap. 18 § grundskoleförordningen, 2 kap. 9-10 §§ grundskoleförordningen).
- De åtgärdsprogram som Skolinspektionen har tagit del av är av varierande kvalitet och uppfyller inte alltid författningarnas krav (5 kap. 1 § tredje och fjärde stycket grundskoleförordningen).
- Lagen om registerkontroll av personal inom förskoleverksamhet, skola och skolbarnsomsorg iakttas inte alltid (1-2 §§ lagen om registerkontroll av personal inom förskoleverksamhet, skola och skolbarnsomsorg, 2 a § lagen om registerkontroll av personal inom förskoleverksamhet, skola och skolbarnsomsorg).

Bedömningarna redovisas i bilagorna 1-2.

Rektorn och Östhammars kommun har ansvar för att skolans brister åtgärdas. Redovisning ska lämnas till Skolinspektionen senast fyra månader från den dag beslutet för Östhammars kommun meddelas. Skolinspektionen kommer då att följa upp beslutet. Skolinspektionen förutsätter dock att rektorn och Östhammars kommun snarast vidtar åtgärder för att rätta till bristerna. Skolinspektionen kan komma att tidigare än angivet datum begära att få ta del av arbetet med att åtgärda bristerna.

I ärendets slutliga handläggning har utredare Lars Wallinder deltagit.

På Skolinspektionens vägnar

Ann-Christin Hartmann

Enhetschef

Ulrika Sutorius

Utredare

Bilagor:

Bilaga 1 **Allmänt om tillsynen och beskrivning av skolan**

Bilaga 2 **Tillsynsprotokoll och bedömningar för Hammarskolan**

Allmänt om tillsynen

Skolinspektionen genomför tillsyn i Östhammars kommun under våren 2011. Vid tillsynen besöker Skolinspektionen samtliga skolor i kommunen. Skolinspektionen besökte Hammarskolan den 9-10 februari 2011.

Varje skola får efter besöket ett beslut där iakttagelser och bedömningar som rör den granskade skolan redovisas. Skolbeslutet kompletteras med muntlig återrapportering av de ansvariga inspektörerna.

När tillsynen har genomförts i hela kommunen sammanställs iakttagelser och bedömningar som rör huvudmannens ansvar för utbildningsverksamheten i kommunen i ett beslut (slutligt beslut). Skolbesluten från samtliga skolor i kommunen fogas då till det beslutet som bilagor. Skolinspektionen kommer att följa upp vilka åtgärder som vidtagits i anledning av påtalade brister senast tre månader efter att kommunbeslutet meddelades.

Tillsynen inriktas mot fyra huvudområden: **måluppfyllelse och resultat**, **pedagogisk ledning och utveckling av skolan, skolans lärandemiljö** samt **enskild elevs rätt**. Bedömningarna av hur väl verksamheten uppfyller statens krav görs utifrån skollagen, läroplaner och övriga författningar som rör skolväsendet. Information om den regelbundna tillsynen finns på Skolinspektionens webbplats (www.skolinspektionen.se/Tillsyn).

Den nya skollagen trädde i kraft den 1 augusti 2010, men 1985 års skollag ska fortsätta att tillämpas fram till den 1 juli 2011. Det innebär att 1985 års skollag är utgångspunkten för Skolinspektionens tillsyn och granskning fram tills dess.

Underlaget för Skolinspektionens bedömning är dels dokument från kommunen och Hammarskolan, dels den information som samlats in under besöket. I Hammarskolan intervjuades rektorn, lärare, annan personal och elever. Även annan information om kommunen och skolan från Skolverkets nationella uppföljningssystem, eller som finns publicerad på annat sätt, har använts.

Rektorn har tagit del av och givits möjlighet att lämna synpunkter på sakuppgifter i rapporten.

Beskrivning av skolan

Tabell 1. Antal elever på Hammarskolan

Skolan	Antal elever
Grundskola	140

Källa: Skolans egna uppgifter 2011.

Hammarskolan är en grundskola med årskurserna 2 till 5. Skolan har även ett fritidshem. Antal elever är 140. Hammarskolans rektor är även rektor för Vretaskolan.

Tillsynen innefattar grundskolan. Kommunens ansvarstagande för förskoleverksamhet och skolbarnomsorg beskrivs i en separat rapport.

Tillsynsprotokoll för Hammarskolan

Rutan under varje bedömningspunkt fylls endast i när Skolinspektionen bedömt att åtgärder behövs. Bedömningar och motiveringar för detta redovisas i det följande.

Måluppfyllelse och resultat

- [ ] **Kunskaper**

Pedagogisk ledning och utveckling av skolan

- [x] **Fokus på skolans uppdrag**
- [x] **Lärarnas bedömning och utvärdering**
- [x] **Rektorns ansvar för uppföljning och utvärdering**

Skolans lärandemiljö

- [x] **Fokus på lärande**
- [ ] **Tillit till elevens förmåga**
- [x] **Trygghet och studiero**

Enskild elevs rätt

- [ ] **Bedömning (och betyg)**
- [x] **Undervisningstid och val**
- [x] **Särskilt stöd**
- [ ] **Studie- och yrkesvägledning**
- [ ] **Avgifter**
- [x] **Rektorns beslutsfattande**

Bedömningar och motiveringar

Huvudområde: Pedagogisk ledning och utveckling av skolan

Bedömningsområde: Fokus på skolans uppdrag

Bedömning:

All pedagogisk personal på Hammarskolan har inte utbildning för den undervisning de i huvudsak bedriver.

Författningsstöd:

2 kap. 3 § 1985 års skollag

2 kap. 4 § 1985 års skollag

Motivering:

I Hammarskolan finns det lärare som undervisar i ämnen som de inte har utbildning för. I exempelvis svenska som andraspråk och hem- och konsumentkunskap bedrivs undervisning av lärare som saknar utbildning i dessa ämnen. I Hammarskolan använder man sig av ett klasslärarsystem, vilket innebär att samma lärare undervisar den egna klassen i de flesta ämnen även om läraren saknar utbildning i några av dessa. Trots att de flesta kompetenser finns på skolan används de inte i tillräckligt hög grad. Detta kan innebära att eleverna inte får den undervisning som de har rätt till. Rektorn behöver se till att undervisningen organiseras så att lärarna har utbildning för den undervisning de bedriver.

Bedömningsområde: Lärarnas bedömning och utvärdering

Bedömning:

Rektorn ser inte till att lärarnas arbete med att ge eleven och elevens vårdnadshavare fortlöpande information om elevens kunskapsutveckling och sociala utveckling uppfyller författningarnas krav, när det gäller de individuella utvecklingsplanerna.

Författningsstöd:

7 kap. 2 § grundskoleförordningen

Lpo 94, 2.7 Bedömning och betyg

Motivering:

I Hammarskolan ger lärarna eleven och vårdnadshavarna information om elevens kunskapsutveckling i alla ämnen. Detta sker genom regelbundna utvecklingssamtal. Skolan har inlett ett arbete för att utveckla de skriftliga omdömena och lärarna har utvecklat dessa i riktning mot grundskoleförordningens krav. Men eleverna får skriftliga omdömen i blocken samhällsorienterande- och naturorienterande ämnen. Det innebär att de inte ges omdömen i ämnena separat. Eleverna får heller inte skriftliga omdömen i ämnet teknik.

Bedömningsområde: Rektors ansvar för uppföljning och utvärdering

Bedömning:

Rektorn inhämtar inte kunskap om och följer inte upp lärarnas undervisning i tillräckligt hög grad.

Författningsstöd:

2 kap. 2 § första stycket 1985 års skollag

Lpo 94, 2.8 Rektors ansvar

Motivering:

Enligt intervjuer med både rektorn och lärarna besöker rektorn sällan lektioner och har inte heller utarbetat någon tydlig strategi för att på annat sätt inhämta information om hur undervisningen bedrivs på skolan. Både lärare och elever berättar i intervjuer att rektorn ibland gör korta besök på lektioner men bara för att hälsa på. För att kunna bedriva ett utvecklingsarbete av undervisningen behöver rektorn försäkra sig om att den utgår från de nationella målen i läroplanen och kursplanerna, samt att eleverna ges möjlighet att minst nå målen i alla ämnen.

Bedömning:

Rektorn tar inte tillräckligt ansvar för att skolans resultat utvärderas regelbundet och använder inte detta underlag för att nå de nationella målen.

Författningsstöd:

2 kap. 2 § första stycket sista meningen 1985 års skollag

Lpo 94, 1 Den enskilda skolans utveckling

Lpo 94, 2.8 Rektors ansvar

Motivering:

Rektorn har vetskap om den höga måluppfyllelse skolan hade under 2010 och har även god kunskap om kunskapsutvecklingen på individnivå. Rektorn har initierat kompetensutveckling i ”God läsutveckling” som ett resultat av hur läskunnigheten såg ut i årskurs 2.

Men rektorn har inte i tillräcklig utsträckning följt upp och utvärderat den övergripande kunskapsutvecklingen på klass- och skolnivå. Dessutom saknas en analys av varför måluppfyllelsen har ökat under de senaste åren utifrån ett utvecklings- och kvalitetsperspektiv. Istället menar rektorn att en av orsakerna kan vara hur det årets elevgrupp såg ut. Vid intervjutillfället reflekterar rektorn även över att de har gjort noggranna uppföljningar på individnivå. Detta arbete behöver även utvärderas och analyseras på skolnivå.

Huvudområde: Skolans lärandemiljö

Bedömningsområde: Fokus på lärande

Bedömning:

Rektorn ser inte till att alla lärare ger eleverna möjlighet att formulera och pröva antaganden, lösa problem, argumenterar och kritiskt granska och värdera påståenden.

Författningsstöd:

Lpo 94, 2 Mål och riktlinjer

Lpo 94, 2.2 Kunskaper, Mål att sträva mot

Motivering:

Enligt Skolinspektionens observationer i klassrummen varierar det om eleverna på Hammarskolan får möjlighet att utveckla sitt lärande genom att exempelvis argumentera och kritiskt granska och värdera påståenden. När en av årskurs tre har naturorienterande ämnen ger läraren en lektion i vilken eleverna är mycket aktiva och får möjligheter att reflektera över sina egna erfarenheter. Därefter går lektionen över till praktisk matematik. Men under övriga lektionsbesök ligger fokus framförallt på kommunikation i skriftlig och muntlig form, som exempelvis vid redovisning av grupparbeten. Rektorn behöver se till att eleverna får fler möjligheter att utifrån bland annat egna erfarenheter argumentera och reflektera i alla ämnen.

Bedömning:

Eleverna ges inte tillräckligt med möjligheter att öka sitt inflytande över utbildningens utformning utifrån stigande ålder och mognad.

Författningsstöd:

4 kap. 2 § 1985 års skollag

Lpo 94, Elevernas ansvar och inflytande

Lpo 94, 2.3 Elevernas ansvar och inflytande, Riktlinjer

Motivering:

Skolinspektionens observationer under lektioner och elevernas berättelser vid intervjuer visar att eleverna endast i undantagsfall får möjlighet att ha inflytande över utbildningens utformning. I intervjun med lärarna uttrycker de att det är svårt att ge eleverna inflytande på grund av deras låga ålder. I ämnet idrott och hälsa ser Skolinspektionen dock ett gott exempel på elevinflytande över undervisningen. Här får eleverna ibland själva planera och genomföra lektioner. Rektorn och lärarna behöver ytterligare aktivt arbeta för att eleverna får delta i planeringen och utvärderingen av undervisningen i alla ämnen.

Bedömningsområde: Trygghet och studiero

Bedömning:

Ordningsreglerna är inte förankrade och anpassas inte efter skolans förhållanden.

Författningsstöd:

6 kap. 8 b § grundskoleförordningen

Lpo 94, 2.1 Normer och värden, Riktlinjer

Motivering:

Hammarskolan har ordningsregler som enligt rektorn skrevs för cirka sju år sedan. Eleverna känner inte till dem, men har egna trivselsregler i klassrummen. Eleverna har alltså inte deltagit i utformandet av ordningsreglerna.

Skolans ordningsregler formuleras så att de kan tolkas som straffbetonade. Först beskrivs elevens rättigheter och skyldigheter. Därefter beskrivs påföljder om eleven inte följer sina skyldigheter. Bland skyldigheterna finns exempelvis att känna till Likabehandlingsplanen och att engagera sig i elevråd och klassråd. Skolinspektionen vill härmed erinra Hammarskolan om att det i första hand är skolans ansvar att motivera och

engagera eleverna. I detta sammanhang blir det av stor vikt att eleverna medverkar vid framtagandet av såväl plan mot kränkande behandling som ordningsreglerna. På så sätt får skolan levande och användbara dokument.

Bedömning:

Rektorn ser inte till att det i skolan bedrivs ett målinriktat arbete för att förebygga och förhindra kränkande behandling och att detta dokumenteras i en plan mot kränkande behandling som uppfyller kraven för en sådan plan.

Författningsstöd:

14 a kap. 8 § 1985 års skollag

2 § förordningen om barns och elevers deltagande i arbetet med planer mot diskriminering och kränkande behandling.

Motivering:

Intervjuer och samtal med elever och lärare, samt observationer i verksamheten visar att det är rörigt under rasterna. Eleverna berättar att det ofta är några elever som inte är ”snälla” och som hamnar i konflikter och ”hackar” på andra. Det förekommer också, enligt elevintervjuer, att elever säger fula ord till fröken. Även om eleverna menar att det har blivit bättre jämfört med tidigare och att de känner att de kan prata med de vuxna när något händer, tycks detta vara akutinsatser. Eleverna menar att problemen ändå fortgår.

Hammarskolans plan mot kränkande behandling är samma plan som för Vretaskolan och den är skriven av rektorn. Den bygger inte på en kartläggning av Hammarskolans behov. Men det står i planen att denna kartläggning kommer att göras senare tillsammans med eleverna. Att skolans specifika behov inte är klarlagda gör att den redogörelse över åtgärderna som skolan avser göra inte kan kopplas till verksamheten, utan mer är av generell karaktär. I planen ges en arbetsgång för hur vuxna på skolan ska agera när en elev upplever sig kränkt. Denna arbetsgång beskriver även vad läraren ska säga till den som anklagas för att ha utsatt en annan elev. Av denna beskrivning framkommer det att läraren antas veta att den anklagade är skyldig, innan utredning skett. Skolan måste utreda uppgifter om kränkande behandling. Detta sker bland annat genom samtal med berörda elever. Det är viktigt att sådana samtal sker förutsättningslöst och med respekt för elevens integritet. Förhörsliknande utredningsmetoder är inte förenligt med skolans värdegrund och ska således inte användas. Skolinspektionen vill därför erinra skolan om att inte förutsätta att en elev är skyldig till kränkande behandling innan man har utrett frågan.

Eleverna har inte medverkat vid utformningen av planen. De känner dock till den, därför att rektorn har varit inne i klassrummen och berättat om den.

Rektorn behöver se till att alla på skolan bedriver ett målinriktat arbete mot kränkande behandling och att eleverna involveras i framtagandet av den årliga planen mot kränkande behandling.

Huvudområde: Enskild elevs rätt

Bedömningsområde: Undervisningstid och val

Bedömning:

Rektorn ser inte till att alla elever erbjuds det garanterade antalet undervisningstimmar.

Författningsstöd:

4 kap. 3 a § första stycket första meningen 1985 års skollag

1 kap. 2 § första stycket grundskoleförordningen

Motivering:

Det är oklart för de elever som Skolinspektionen har talat med om de har ämnet teknik eller inte. Rektorn behöver analysera detta och se till att eleverna får sin garanterade undervisningstid i ämnet teknik.

Skolan anordnar undervisning i svenska som andraspråk för elever som behöver det. Men undervisningen ges inte som ett ämne istället för svenska. Istället går eleverna från diverse lektioner ibland annat naturorienterande ämnen och matematik, utan att kompenseras för detta.

Bedömning:

Skolan erbjuder inte eleverna modersmålsundervisning i enlighet med författningarnas krav.

Författningsstöd:

2 kap. 18 § grundskoleförordningen

2 kap. 9 § grundskoleförordningen

2 kap. 10 § grundskoleförordningen

Motivering:

Det finns elever på skolan som har valt bort sin modersmålsundervisning på grund av att denna ges under timplanebunden tid, vilket innebär att eleverna missar garanterad undervisningstid i andra ämnen. Konsekvensen blir att dessa elever inte ges modersmålsundervisning.

Bedömningsområde: Särskilt stöd

Bedömning:

De åtgärdsprogram som Skolinspektionen har tagit del av är av varierande kvalitet och uppfyller inte alltid författningarnas krav.

Författningsstöd:

5 kap. 1 § tredje och fjärde stycket grundskoleförordningen

Motivering:

I en del av de åtgärdsprogram som Skolinspektionen har tagit del av framgår inte elevens behov kopplat till de nationella målen på ett tydligt sätt. Även skolans insatser är ibland oklart framställda. Även om lärarnas ansvar ibland betonas, fokuserar åtgärdsprogrammen i stor utsträckning på elevens åtagande, till exempel att eleven ska ”fungera socialt i klassrummet, utan att störa”. Dessutom anger inte programmen hur åtgärderna ska följas upp och utvärderas. Vissa av de utredningar som finns med åtgärdsprogrammen innehåller beskrivningar av eleverna som kan upplevas kränkande.

Huvudområde: Rektorns beslutfattande

Bedömning:

Lagen om registerkontroll av personal inom förskoleverksamhet, skola och skolbarnsomsorg iakttas inte alltid.

Författningsstöd:

1 och 2 §§ lagen om registerkontroll av personal inom förskoleverksamhet, skola och skolbarnsomsorg

Motivering:

När vikarier anställs på Hammarskolan ombeds de att lämna utdrag ur belastningsregistret. Men det innebär att det tar minst en vecka innan skolan har detta till hands. För eleverna kan det innebära att de har vikarie i en vecka utan att denne har lämnat registerutdrag.